

YEŞİLİRMAK HAVZASI PEYZAJ ATLASI PROJESİ

Yeşilirmak Peyzaj Atlası Projesi Kapanış Toplantısına Düzce Üniversitesi Orman Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Haldun MÜDERRİSOĞLU, Düzce Üniversitesi Orman Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümünden Prof. Dr. Zeki DEMİR, Doç. Dr. Osman UZUN, Yrd. Doç. Dr. Pınar GÜLTEKİN tarafından katılım sağlanmıştır.

Açılış Konuşmalarında sırasıyla Proje Koordinatörü Doç. Dr. Osman UZUN tarafından projenin tanıtımı yapılmıştır. Ardından Proje danışmanı Prof. Dr. Hayriye EŞBAH tarafından projenin ulusal düzeydeki önemine ilişkin vurgular yapılmıştır. Toplantıya, TBMM Çevre Komisyonu Üyesi Nevzat Ceylan, Orman ve Su İşleri Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı İbrahim Çiftçi, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürü Nurettin Taş açılış konuşmaları ile katılmıştır. Toplantıda ayrıca farklı bakanlıkların merkez ve taşra teşkilatlarından konuyla ilgili kişilerle çok sayıda akademisyen ve sivil toplum kuruluşu temsilcileri katılım sağlamıştır.

Peyzaj atlasları, ülke peyzajlarının koruma ve kullanma dengesi gözetilerek, sürdürülebilirlik ilkesi doğrultusunda yönetimine katkı sağlamak üzere geliştirilmiş bir araç olarak nitelendirilmektedir. Peyzaj atlasları bu niteliğiyle;

- ✓ Koruma-kullanma dengesinin sağlanabilmesi için mekansal ve yönetsel stratejik yaklaşımlar üretilmesine,
- ✓ Peyzaj bütünlüğü içinde farklı sektörlerle ilgili doğru ve hızlı karar alınmasında karar vericilere veri, bilgi sağlanmasına,
- ✓ Ülkemizin taraf olduğu, Avrupa Peyzaj Sözleşmesinde de vurgulandığı üzere peyzaj planlama yaklaşımlarının farklı sektör (kentleşme ile koruma, ormancılık, tarım, sanayi, enerji vb.) planlarıyla bütünleştirilmesine

katkıları sunmaktadır. Yeşilirmak Havzası Peyzaj Atlası, Ülkemizde üretilen ilk Peyzaj Atlası olarak hazırlanmış olup, Proje tanıtımı ve temel çıktıları aşağıda özetle sunulmuştur.

Proje Tanıtımı

Projenin gerekçesi: Türkiye tarafından 10.06.2003 tarihinde 4881 sayılı Kanun ile TBMM’de onaylanan ve 1 Mart 2004 tarihinde yürürlüğe giren Avrupa Peyzaj Sözleşmesi’dir. Sözleşmede “her bir taraf, ülkesinin peyzajlarını belirlemeyi, bunların tipik özelliklerini, bunları dönüştüren güçleri ve baskıları çözümlenmeyi, değişiklikleri kaydetmeyi, peyzaj kalitesi hedeflerini tanımlamayı, peyzajı korumaya, yönetmeye ve/veya planlamaya yönelik düzenlemeleri uygulamaya koymayı taahhüt etmektedir” denilmektedir. Ayrıca peyzaj planlama ve peyzaj politikalarının tarım, kentleşme, sanayi, turizm, enerji vb. diğer sektörlerle bütünleştirilmesi beklenmektedir.

Projenin amacı: Yeşilirmak Havzası’nda doğal ve kültürel peyzaj envanteri temelinde peyzaj karakter analizlerinin yapılması, ekosistem hizmetleri kapsamında kaynak sağlayan, düzenleyici, destekleyici fonksiyonların, ayrıca kültürel peyzaj fonksiyonlarının belirlenmesi, peyzaj göstergelerinin tanımlanması, etki, değişim ve baskı analizleri yapılarak, peyzaj çeşitliliği ve biyoçeşitliliğin belirlenmesi, peyzaj kalite haritasının üretilmesi, “Yeşilirmak Havzası Peyzaj Atlası’nın” hazırlanması ve peyzaj koruma/gelişim stratejilerinin belirlenerek sektörel peyzaj rehberlerinin oluşturulmasıdır.

Yeşilirmak Havzası: Türkiye 25 adet hidrolojik havzaya ayrılmış olup, 3.969.274 hektar olan Yeşilirmak Havzası en büyük 6. havza konumundadır. Havza’nın Türkiye yüzölçümüne oranı %5’dir. Tokat, Samsun, Amasya, Çorum, Sivas, Yozgat, Gümüşhane, Giresun, Erzincan, Ordu ve Bayburt olmak üzere 11 il sınırlarının tamamı ya da bir kısmı havza sınırları içinde kalmaktadır. Havzada 4 il merkezi (Tokat, Samsun, Amasya, Çorum) ile birlikte 194 belediye/belde bulunmaktadır.

Proje Yürütücüsü: Proje'nin sahibi Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü Hassas Alanlar Daire Başkanlığı Peyzaj Koruma Şubesi'dir. Projeyi yürüten şirket AKS Planlama ve Mühendislik Ltd. Şirkettir. Proje, Doç. Dr. Osman UZUN yöneticiliğinde, Prof. Dr. Haldun MÜDERRİSOĞLU, Prof. Dr. Zeki DEMİR, Prof. Dr. Latif Gürkan KAYA, Dr. Sultan GÜNDÜZ ve Yrd. Doç. Dr. Pınar GÜLTEKİN'den oluşan 6 kişilik bir Peyzaj Mimarı grubu ile birlikte toplamda 32 kişilik disiplinler arası bir grup tarafından yürütülmüştür.

Projenin aşamaları: Proje, Etüd-Envanter-Değerlendirme ve Peyzaj Veri tabanı oluşturulması; Peyzaj Fonksiyon Analizleri, Göstergeleri ile Peyzaj Karakter Değerlendirmesi; Peyzaj Atlası'nın Hazırlanması ve Sektörel Peyzaj Rehberleri olmak üzere 3 temel aşamadan oluşmaktadır. Proje'nin süresi 900 gündür. Proje 2015 yılında bitirilmiştir. Amasya, Samsun, Tokat ve Çorum illerinde açılış ve çalışma toplantıları ile Ankara'da eğitim toplantıları yapılmıştır. Proje'nin Etüd-Envanter-Değerlendirme bölümlerinden oluşan 1. Ara Raporu Ağustos 2013 de Peyzaj Analizlerini içeren 2. Ara Raporu Ağustos 2014 de Bakanlığa teslim edilmiştir. Nihai Rapor ve Peyzaj Atlası çalışmaları 2015 yılı içinde tamamlanmıştır.

Yeşilirmak Peyzaj Atlası Projesi'nin Sonuçları ve Kullanım Alanları

Yeşilirmak Peyzaj Atlası Projesiyle:

- Türkiye peyzajlarının tanımlanmasında kullanılabilecek yöntemler geliştirilmiş ve proje alanında peyzaj karakter tipleri ve peyzaj karakter alanlarının (11 adet) tanımları yapılmıştır.
- 47 adet peyzaj analizi gerçekleştirilmiş elde edilen bulgular peyzaj kalite haritasında bütünleştirilmiştir. Aktif Korunması Hedeflenen Peyzajlar, Peyzaj Sürekliliğinin Sağlanması Önerilen Peyzajlar, Peyzaj Değerinin Artırılması/Peyzajın Eski Haline Getirilmesinin Önerildiği Peyzajlar, Peyzajın İyileştirilmesi/Doğaya Yeniden Kazandırma Çalışmaları Önerilen Peyzajlar, Peyzajın Yenilenmesi/Yeni Peyzaj Oluşturulması Önerilen Peyzajlar şeklinde tüm havza peyzajına ilişkin "Peyzaj Kalite Hedefleri" ortaya konulmuştur.
- Atlas'ın mekansal planlarla özellikler çevre düzeni planları, mekânsal strateji planlarıyla bütünleşmesinin nasıl sağlanabileceği konusunda yöntem ve yaklaşımlar geliştirilerek, Tokat, Samsun, Amasya, Çorum çevre düzeni planları kapsamında yürütülen proje süresince oluşturulan ekolojik temelli peyzaj planı altlıklarının karşılaştırılması gerçekleştirilmiş, çelişkili alanlar ortaya konulmuştur.
- Peyzaj Planlama ile kentleşme, tarım, koruma ve ormancılık sektörleri arasındaki ilişkiler ve yaklaşımlar peyzaj rehberleri aracılığıyla tanımlanmıştır.
- Ülke peyzajlarının bozulması ve bozulan alanların onarımının zaman ve para maliyetinin büyüklüğü göz önünde bulundurularak, havza ölçeğinde peyzaj onarım planı ve yaklaşımlarının gerekliliğine dikkat çekilerek, proje alanında ön plana çıkan yayılı kirleticiler, katı atıklar ve kentler gibi sorunlu tema ve alanlar özelinde rehberler oluşturulmuştur.
- Avrupa Birliği Su Direktifinin Ülkemize uyarlanması kapsamında "Bütüncül Havza Yönetim Planlarıyla" kolaylıkla bağlantılandırılacak ekolojik temelli kararların üretilmesi sağlanmıştır.
- Stratejik Çevresel Etki Değerlendirmesi konusunda ise peyzaj kalite haritalarıyla, üst ölçekli plan ve programların değerlendirilmesi için ekolojik bir altlık oluşumu sağlanmıştır.
- Hazırlanan Peyzaj Kalite haritalarıyla enerji projeleri güzergahlarının (petrol, doğalgaz vb..) çevresel açıdan ilk değerlendirmelerinin yapılması için ekolojik temelli altlık oluşturulmuştur.
- Koruma politikalarının geliştirilmesi, ilan edilmesi ve yönetimi kapsamında, ortaya konulan peyzaj kalite haritalarıyla korunması gerekli ekolojik alanlar ile çevresel açıdan hassas bölgeler tanımlanmıştır.
- Sosyo-ekonomik politikalarla mekânsal planlar arasında ilişki kurularak mikro havzalar bazında yapılabilecek sosyal, kültürel ve çevresel kalkınma projelerinin nasıl, nerede ve hangi önceliklere göre ortaya konulabileceğine ilişkin yaklaşımlar geliştirilmiştir.

- Havza içindeki kaynakların (doğal ve kültürel) rasyonel kullanımını destekleyecek, sektörlerin gelişmelerinde çevresel hassasiyetlere önem verecek kararların alınmasını sağlayacak rehberler oluşturularak Bakanlık merkez ve taşra teşkilatları, Valilikler, Kaymakamlıklar, Belediyeler ve Sivil Toplum örgütleri için temel alınacak stratejiler, karar verme sürecinde yol gösterici rehberler, ekolojik temelli altlıklar oluşturulmuştur.
- Biyoçeşitlilik eylem planının geliştirilmesi ve izlenmesine destek olacak altlıklar oluşturulmuştur.

Sonuçta, Türkiye'deki kültürel miras, doğal varlıklar ve kaynaklar ile ekolojik sistemin korunma-kalkınma dengesinin, sürdürülebilir gelişme ilkeleri doğrultusunda sağlanmasının gerçekleştirilmesinde peyzaj planlama, yönetim ve koruma politikalarının oluşturulmasında gerekli yasa ve yönetmeliklerin çıkarılması ve Peyzaj Atlası projesinin tüm yurda yayılmasının önemli olduğu ortaya konulmuştur.